

Айзък Азимов

Усмивката, която погубва

Преди време запитах моя приятел Джордж на чаша бира (той пие бира, аз пиех джинджъррейл):

– Как е твоето дребосъче напоследък?

Джордж твърди, че винаги има на разположение едно двусантиметрово дяволче. Никога не мога да го накарам да си признае, че лъже.

Той ме изгледа съкрушително и отвърна:

– О, да, ти си единственият, който знае за него! Надявам се, че не си казал на никого!

– Нито думица – уверих го аз. – Напълно достатъчно е, че аз те мисля за луд. Няма нужда друг да си мисли същото и за мен. (Освен това, доколкото знам, той е разказал най-малкото на още поне половин дузина хора за дяволчето, така че няма смисъл аз да проявявам недискретност.)

Джордж каза:

– Не бих искал да притежавам неприятната ти способност да вярваш в нещо, което не разбираш – а ти и не разбираш кой знае колко, – дори и срещу стойността на половин кило плутоний. А онова, което остане от теб, ако моят дявол някога разбере, че си го нарекъл дребосъче, няма да струва и колкото едно атомче плутоний.

– Успя ли да научиш истинското му име? – попитах аз, необезпокоен от тази страхотна заплаха.

– Не. То е непроизносимо от ничии земни уста. Преводът, както той ми обясни, е нещо от рода на: „Аз съм Царят на царете; погледни моите дела, ти могъщи, и се отчай“ – това е лъжа, разбира се – каза Джордж, втренчен в бирата си. – Той е дребна риба в собствения си свят. Затова е толкова отзивчив тук. В нашия свят, с неговата примитивна технология, той има възможност да се прояви.

– Проявявал ли се е напоследък?

– Да, ако искаш да знаеш – отговори Джордж с въздишка и вдигна светлите си сини очи към мен. Проскубаните му бели мустаци бавно се върнаха на мястото си след тайфуна, предизвикан от силното издишване.

Всичко започна от Рози О'Донъл – захвана Джордж, – приятелка на една от моите племенници, общо взето прелестно малко същество.

Тя имаше сини очи, лъчисти почти колкото моите, червеникаво-кафяви коси, дълги и буйни; възхитително малко носле, обсипано с лунички по начин, харесван от всички, които пишат романи; грациозна шия,

стройна фигура, умерено пишна, пропорционална и възхитителна с обещанието си за наслади.

Разбира се, всичко това представляваше чисто интелектуален интерес за мен откакто стигнах възрастта, при която се проявява дискретност за точния брой на годините, и сега се обвързвам с последиците на физическото привличане само когато жените настояват за това, което, благодаря на съдбата, се случва не по-често от някой и друг уикенд.

Освен това Роза се беше омъжила и кой знае защо искрено обожаваше мъжа си – едър ирландец, който не се и опитваше да прикрие мощните мускули и лошия си характер. Макар да нямах съмнения, че бих се справил с него на по-млади години, тъжният факт си бе налице – аз вече не съм на тия години, въпреки че не съм ги прехвърлил много.

Ето защо възприемах с известно недоумение склонността на Роза да ме бърка с някоя от близките си приятелки на своята възраст и да ме превръща в обект на моминските си изповеди.

Не че я виня, нали разбираш? Моята природна гордост и фактът, че по външност неизбежно напомням на хората някой или неколцина от благородните римски императори, автоматично привлича красивите млади жени към мен. Въпреки всичко аз никога не съм си позволявал нещата да отиват твърде далеч. Винаги запазвах достатъчно разстояние между Роза и мен, защото не желяех сплетни или преиначени разкази да достигнат да несъмнено огромния и вероятно злонравен Кевин О'Донъл.

– О, Джордж – каза Роза един ден, пляскайки радостно с малките си ръчички, – нямаш представа какъв сладуран е моят Кевин и колко щастлива съм с него. Знаеш ли какво прави той?

– Не съм убеден – започнах аз предпазливо, очаквайки неделикатни разкрития, – че ти трябва да...

Тя не обърна внимание на думите ми.

– Той има навика да си сбръчка носа, а очите му да заискряват и да се смее лъчезарно, докато всичко наоколо започне да изглежда щастливо. Сякаш целият свят се превръща в златен слънчев лъч. О, само ако го имах на снимка такъв. Опитах се да го снимам, но никога не мога да го улова точно в такъв момент.

– Защо не се задоволиш с реалния, мила моя? – запитах аз.

– Ами? – тя се поколеба, след това отвърна с най-очарователната руменина, избила по лицето ѝ, – той невинаги е такъв, разбираш ли. Той има много тежка работа на летището и понякога се прибира у дома изтощен и капнал от умора и тогава става леко докачлив и начумерен. Ако имам снимката му какъвто е в действителност, това би било голяма

утеха за мен. Такава утеха.

И сините ѝ очи плувнаха във влагата на непролетите сълзи.

Трябва да призная че почувствах непринуден подтик да ѝ разкажа за Азazel (така го наричам, защото нямам намерение да използвам неговия превод на истинското му име) и да ѝ обясня какво той би могъл да стори за нея.

Аз обаче съм неизказано дискретен – нямам и най-беглата представа откъде ти си успял да узнаеш за моя дявол.

Освен това за мен беше лесно да се преборя с подтика си, понеже съм волеви човек, при това реалист, а не отдаден на глупави чувства. Признавам, че някъде в каменното си сърце имам слабо място за сладки млади женички с необикновена хубост – за достойни и доброжелателни отношения, естествено. Хрумна ми, че бих могъл да ѝ помогна, без да ѝ разказвам за Азazel. Не че тя нямаше да ми повярва, тъй като аз съм човек, чийто думи звучат убедително за всички, освен за такива психари като теб.

Отнесох въпроса до Азazel, който никак не се зарадва.

– Продължаваш да искаш абстрактни неща – измърмори той.

– Ни най-малко – отговорих аз. – Искам обикновена снимка. Трябва само да я материализираш.

– О, това ли е всичко, което трябва да сторя? Ако е толкова просто, защо ти не го направиш? Убеден съм, че си наясно с естеството на уравнението маса – енергия.

– Само една снимка.

– Да, и сигурно с изображение на нещо, което не можеш нито да опишеш, нито да дефинираш.

– Никога не съм го виждал да ме гледа така, както гледа съпругата си. Но имам безгранично доверие в твоите способности.

Разчитах, че подобна похвала ще го подтикне към действие. Но той каза намусено:

– Ти ще трябва да направиш снимката.

– Не бих могъл да уловя истинското...

– Не е необходимо. Аз ще се погрижа за това, но би било много по-лесно, ако имам материален обект, върху който да фокусирам абстракцията. С други думи, снимка; дори съвсем различна и неподходяща. И само едно копие, разбира се. Не бих могъл да направя повече от това, а и не бих напрягал могъщите си сили за теб или друго празноглаво същество от твоя свят.

Какво да се прави, понякога той е доста троснат. Предполагам, че

това е начин да утвърди важноста на собствената си роля и да впечатлява с факта, че не трябва да се възприема несериозно.

Видях се със семейство О'Донъл следващата неделя, когато те се връщаха от църковна служба. (Всъщност аз се бях спотаил и ги очаквах.) Те склониха да ми разрешат да ги снимам в празничното им облекло. Тя беше възхитителна, а той – леко кисел. След това, колкото може по-ненатрапчиво, направих снимка на лицето на Кевин. Нямах начин да го накарам да се усмихне, да покаже трапчинките си, да набръчка нос или да направи нещо, което толкова се харесваше на Рози, но аз чувствах, че това няма особено значение. Дори на бях сигурен дали апаратът е на фокус. В края на крайщата аз не съм велик фотограф.

След това посетих един приятел, специалист във фотографията. Той прояви двете снимки и увеличи портрета на осем на единадесет.

Беше недоволен, мърмореше колко бил зает, но аз не му обръщах никакво внимание. В крайна сметка какво значение имат неговите глупави ангажименти в сравнение с важните въпроси, които ме занимаваха? Винаги съм изненадан от броя на хората, които на разбират това.

Когато приключи обаче, той промени тутакси отношението си. Впери поглед в снимката и каза с тон, който бих могъл да определя единствено като обиден:

– Не ми казвай, че тази снимка си я правил ти.

– Защо не? – попитах аз и протегнах ръка да я взема, но той нямаше никакво намерение да ми я даде.

– Ще ти трябват още копия – каза той.

– Не. Няма нужда – възразих аз, надничайки през рамото му. Беше великолепна, ясна фотография в превъзходни цветове. Кевин О'Донъл се усмихваше, въпреки че аз не си спомнях такава усмивка по време на шракването. Той изглеждаше хубав и весел, но аз бях доста безразличен към вида му. Може би една жена би забелязала нещо повече, или мъж като моя приятел фотограф, който нямаше моята мъжественост.

Той се примили:

– Само още една – за мен.

– Не – отговорих твърдо аз и си взех снимката, стискайки го за китката, за да съм сигурен, че няма да се измъкне. – И негатива, моля. Можеш да запазиш другата – тази от разстояние.

– Не искам това от мен – каза той раздражено и изглеждаше доста посьрнал, когато си отивах.

Сложих снимката в рамка, поставих я на полицата над камината и отстъпих малко да я погледна. Наистина имаше забележително

излъчване. Азazel беше свършил добра работа.

Каква ли ще бъде реакцията на Рози, се чудех аз. Позвъних ѝ по телефона и я попитах дали бих могъл да намина у тях. Оказа се, че тя тъкмо излизала за покупки, но ако мога да отида до един час...

Разбира се, че можех. Бях опаковал фотографията като подарък и мълчаливо ѝ я подадох.

– Божичко! – възкликна тя докато прерязваше панделката и разкъсваше хартията. – Какво е това? Някакъв празник ли има или...

Ала вече бе успяла да извади снимката и гласът ѝ замря. Очите ѝ се разшириха и дишането ѝ се учести.

– О, господи! – прошепна тя и вдигна поглед към мен. – Миналата неделя ли я направи?

Аз кимнах.

– Но ти си го хванал съвсем точно. Той е божествен. Точно този е погледът. О, моля те, разрешаваш ли да си я запазя?

– Донесох я за теб – отговорих простичко аз.

Тя разпери ръце, прегърна ме и силно ме целуна по устата. Неприятно, разбира се, за човек като мен, който ненавижда сантименталностите, трябваше да избърша после мустациите си, но можех да разбера неспособността ѝ да устои на жеста.

Не срещнах Рози почти цяла седмица след това.

Един следобед я видях пред месарницата и щеше да е неучтиво, ако не ѝ предложи да занеса пазарската ѝ чанта до дома. Естествено, чудех се дали това няма да предизвика още една целувка и реших, че ще бъде грубо да откажа, ако милото малко същество настои. Тя обаче изглеждаше без настроение.

– Как е снимката? – попитах аз, чудейки се дали фотографията не се е изхабила.

Тя моментално се развесели.

– Чудесно! Сложила съм я върху грамофона под ъгъл, за да я виждам, когато седя на стола в трапезарията. Очите му ме гледат малко изкосо, толкова дяволито, а носят му е така, както го харесвам. На снимката е досущ като жив. Моите приятелки не могат да откъснат поглед от нея. Мисля си, че трябва да я крия, когато идват, защото може да ми я откраднат.

– Те биха могли да откраднат него – казах аз на шега.

Рози отново помръкна. Тя тръсна глава и каза:

– Не мисла така.

Опитах друга тактика.

– Какво казва Кевин за снимката?

– Не е казал нито дума. Нито думичка. Той не е човек, който забелязва, нали разбираш. Чудя се дали изобщо я е видял.

– Защо не му я покажеш и не го попиташ какво мисли за нея?

Тя мълчеше докато аз се тътрузах до нея почти цяла пресечка, мъкнейки тежката ѝ пазарска чанта и чудейки се дали очаквам и целувка в допълнение.

– Всъщност – каза внезапно тя – той има неприятности в работата си и моментът не е подходящ да го питам. Прибира се късно и почти не ми продумва. Е, нали знаеш какви са мъжете.

Тя се опита да се засмее звънливо, но не успя.

Бяхме стигнали до къщата ѝ и аз ѝ подадох чантата. Тя каза замислено:

– Още веднъж много, много благодаря за снимката.

И отмина. Не поиска целувка, а аз така бях потънал в мислите си, че не забелязах този факт докато на преполових пътя до дома и би било глупаво да се върна само за да не я разочаровам.

Изминаха още десетина дни и една сутрин тя ми се обади. Бих ли могъл да се отбия и да обядвам с нея? Позабавих се с отговора и измънках, че може би е неудобно. Какво ще си помислят съседите?

– О, но това е глупаво – каза тя. – Ти си толкова невероятно стар приятел, че те не биха могли изобщо? Освен това имам нужда от съвета ти.

Според мен тя потискаше хлипането си докато изричаше това.

Е, човек трябва да бъде джентълмен и по обедно време аз вече бях в нейния малък слънчев апартамент. Тя беше приготвила сандвичи с шунка и сирене и тънки резенчета ябълков пай, а фотографията си стоеше на поставката за грамофона точно както ми бе казала.

Рози се ръкува с мен, но не направи опит да ме целуне, което би ме облекчило, ако на бях твърде объркан от нейния вид, за да чувствам каквото и да било облекчение. Тя изглеждаше много разстроена. Изядох половин сандвич, очаквайки да проговори, но тя упорито мълчеше и аз се видях принуден да попитам за причината направо – каква тежка атмосфера на потиснатост цареше наоколо.

– Заради Кевин ли е?

Бях сигурен, че е заради него. Тя кимна и избухна в сълзи. Погалих я нежно по ръката и се чудех дали това е достатъчно. Потупах я разсеяно по рамото и най-сетне тя отрони:

– Боя се, че той ще загуби работата си.

– Не вярвам. Защо мислиш така?

– Ами толкова е подивял, изглежда се държи така и на работа. Не се е усмихвал не помня откога. Не ме е целувал, не ми е казвал нежна дума. Кара се с всекиго и през цялото време. Все е недоволен от нещо и побеснява, когато го попитам от какво. Един наш приятел, който работи на летището с Кевин, се обади вчера. Каза, че Кевин се държи толкова троснато и неприветливо в службата, че и началниците са забелязали. Сигурна съм, че ще загуби работата си, но какво мога да направя?

Всъщност очаквах нещо подобно след последната ни среща и знаех, че просто трябва да ѝ кажа истината – по дяволите този Азazel. Прочистих гърлото си.

– Рози, снимката...

– Да, знам – каза тя, като я грабна и я притисна да гърдите си. – Сямо тя ме крепи. Това е истинският Кевин и аз винаги ще го имам, винаги, каквото и да става.

Тя се разхлипа.

Съзнавах, че е много трудно да кажа това, което трябваше, но нямаше друг начин.

– Ти не разбираш, Рози. Проблемът е в снимката. Сигурен съм в това. Целият този чар и веселост трябваше да дойдат отнякъде. Трябваше да бъдат откъснати от самия Кевин. Не разбираш ли?

Рози спря да плаче

– За какво ми говориш? Снимката е просто фокусирана светлина, филм и други такива неща.

– Обикновено е така, да, но тази? – аз се предадох. Знаех недостатъците на Азazel. Той не би могъл да създаде магията на една фотография ей така, от нищо, но не бях сигурен, че ще мога да обясня на Рози механизма, закона за консервиране на радостта.

– Нека го кажа по друг начин – подех аз. – Докато тази фотография стои там, Кевин ще бъде нещастен, ядосан и злонаравен.

– Не ще и дума, тя ще си стои там – опълчи се Рози и решително я върна на мястото ѝ – и аз не виждам защо говориш такива шуротии за едно прекрасно нещо? Слушай, ще направя кафе.

Тя се завтече към кухнята, но аз успях да забележа колко е наскърбена.

Сторих единственото, което можех да сторя. В края на крайщата снимката бях направил аз. Аз бях отговорен – чрез Азazel – за нейните мистериозни качества. Бързо я извадих от рамката, отстраних подложката и скъсах снимката на две, после на четири, после на осем, после на

шестнадесет и мушнах късчетета в джоба си.

Телефонът иззвъня точно когато свърших и Рози се втурна в дневната, за да вдигне слушалката. Върнах рамката на мястото ѝ. Тя си стоеше там съвсем празна.

Чух радостно възбудения глас на Рози да се извисява до писък.

– О, Кевин, колко е чудесно! Толкова съм доволна! Но защо не си ми казал? Да не си посмял никога повече да постъпваш така!

Тя се върна на мястото си, хубавичкото ѝ лице грееше.

– Знаеш ли какво е направил този ужасен Кевин? Имал камък в бъбрека от почти три седмици – имал страхотни болки, ходил на лекар, за малко да го оперират, а не ми казал от страх да не ме разтревожи. Идиот такъв! Нищо чудно, че беше толкова нещастен, а изобщо не му минавало през ума, че това прави мен по-нещастна, отколкото ако знаех на какво се дължи. Честно! Един мъж не трябва да бъде пускан без пазач!

– Но защо си толкова щастлива сега?

– Защото е изкарал камъка. Току-що го изкарал и първото, което направил, било да ми позвъни, което много разумно от негова страна – и почти навреме. Гласът му звучеше толкова весело и жизнерадостно. Сякаш моят стар Кевин отново се е върнал при мен. Сякаш е станал точно както на снимката, която?

След това почти изпищя:

– Къде е снимката?

Бях се изправил на крака, готвейки се да си тръгна. Придвижвах се доста рисковано към вратата.

– Аз я унищожих – измънках. – Затова е изкарал камъка. Иначе...

– Ти си я унищожил? Ти?

Бях вече от другата страна на вратата. Не очаквах благодарност, разбира се; онова, което очаквах, беше убийство. Не изчаках асансьора, а се втурнах надолу по стълбите толкова бързо, колкото можех, а нейният протяжен вой проникваше през вратата и достигаше до слуха ми цели два етажа по-надолу.

Когато се прибрах в къщи, изгорих парчетата от снимката.

Оттогава не съм виждал Рози. Научавах, че Кевин е възхитителен и любящ съпруг, че те са страшно щастливи заедно, но едно писмо, което получих от нея – седем почти несвързани страници, изписани със ситен почерк, – ми даде да разбере, че камъкът в бъбрека напълно обяснявал лошото настроение на Кевин и че неговата поява и изчезване в пълен синхрон със снимката са чисто съвпадение.

Тя отправяше някои доста несправедливи закани срещу мен и, доста неочаквано, срещу определени части от моето тяло, при това използвайки думи и фрази, които, бих се заклел, не е чувала, камо ли да използва.

Предполагам, че никога повече няма да ме целуне – нещо, което по необясними причини намирам за разочаровашо.

КРАЙ

© 1982 Айзък Азимов
© 1993 Мая Савова, превод от английски

Isaac Asimov
The Smile That Loses, 1982

Набиране на текста: Светослав Иванов, 2006

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2080>]